

із засудженими до позбавлення волі / С.І. Скоков. - К.: ДДУПВП, 2000. - 35 с.

9. Спецпідрозділ "Грифон" - надійний міліцейський щит, який оберігає храми Феміди [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. - Режим доступу: <http://mvs.gov.ua>. - Назва з екрану.

10. Тарасенко Р.В. Безпека учасників кримінального судочинства: кримінальні процесуальні та оперативно-розшукові основи: Монографія / Р.В. Тарасенко / МВС України, Одеський держ. ун-т внутр. справ. - Одеса: ОДУВС, 2015. - 510 с.

11. Шинкаренко І.Р. Правові та організаційно-тактичні питання діяльності підрозділів кримінального пошуку органів внутрішніх справ: дис... канд. юрид.

наук: 21.00.06 / Шинкаренко Ігор Ростиславович. - Х.: Уніс, 1997. - 304 с.

12. Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime / United Nations Office on Drugs and Crime. - New York: UNITED NATIONS, 2008. - 112 p.

*Тарасенко Р.В.,  
кандидат юридичних наук,  
старший науковий співробітник,  
начальник докторантури та ад'юнктури  
ОДУВС*

*Надійшла до редакції: 09.04.2015*

УДК 347.939

## ДО ПИТАННЯ ПРО ТАКТИКУ ДІЙ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ ОЗБРОЄНОГО ЗЛОЧИНЦЯ АБО ГРУПИ ЗЛОЧИНЦІВ

*Конєв О. Ю.*

У даній науковій статті визначаються загальні положення тактики затримання. Акцентується увага на практичних рекомендаціях працівникам органів внутрішніх справ з приводу застосування ними тактичних прийомів під час затримання озброєних злочинців або групи злочинців.

Ключові слова: тактичні прийоми, затримання, озброєний злочинець, тактика затримання, оперативна група, етапи затримання, працівники органів внутрішніх справ, тактична підготовка.

В данной научной статье определяются общие положения тактики задержания. Акцентируется внимание на практических рекомендациях работникам органов внутренних дел по поводу применения ими тактических приемов при задержании вооруженных преступников или группы преступников.

Ключевые слова: тактические приемы, задержание, вооруженный преступник, тактика задержания, оперативная группа, этапы задержания, сотрудники органов внутренних дел, тактическая подготовка.

In this scientific article defined terms of tactics detention. The attention is focused on practical recommendations of police officers about their use of tactics during the arrest of armed criminals or groups of criminals.

Keywords: tactics, detention, armed criminal, arrest tactics, operational group stages of detention, law enforcement officers, tactical training.

Функція працівників підрозділів органів внутрішніх справ України з охорони громадського порядку виконується не тільки в повсякденних умовах, але й під час надзвичайних обставин, пов'язаних, наприклад, із затриманням озброєних злочинців або групи злочинців. Рівень професійної підготовки співробітників ОВС під час виконання покладених на них завдань визначається станом системи управління, умінням ефективного планування, усебічною забезпеченістю заходів. Результати практичної діяльності працівників ОВС свідчать про недостатній рівень їх підготовленості в екстремальних умовах, що призводить до негативних наслідків під час проведення спеціальних операцій. Вагомим значення в цьому контексті набуває науково-методичне забезпечення діяльності правоохоронних органів України з

питань розроблення практичних рекомендацій щодо застосування тактичних прийомів під час затримання озброєних злочинців або групи злочинців.

Виходячи з цього, метою статті є визначення загальних положень тактики затримання, а також звернення уваги на практичні рекомендації працівникам ОВС з приводу застосування ними тактичних прийомів під час затримання озброєних злочинців або групи злочинців.

Окремі аспекти тактики затримання, а також розробки практичних рекомендацій працівникам ОВС з питань застосування ними тактичних прийомів під час проведення спеціальних операцій, зокрема при затриманні озброєних злочинців чи групи злочинців, досліджувалися в працях В.Г. Пилипчука, В.С. Дворникова, І.В. Козонова, А.З. Бацазова, З.М. Толасова, О.Г. Корченка, Є.В. Паціра, С.О. Гнатюка, В.М. Кінзерявого, С.В. Казмірчука, В.Л. Бурячка, М.А. Погорецького, В.П. Шеломенцева, С.В. Мельника, О.О. Тихомирова, Д.В. Дубова, М.А. Ожевана, В.П. Шеломенцева, В.О. Голубевої, Е.В. Рижкової, С.Б. Гавриша, О.Д. Довгань, В.Г. Хлань, Д.Г. Малышенка та інших учених.

Проведення спеціальної операції складається з декількох етапів, найбільш важливим і відповідальним з яких є етап затримання злочинців. За своєю природою затримання являє собою невідкладну комплексну дію, що спрямована на короткочасне обмеження свободи особи злочинця, припинення його опору й доставляння її до підрозділу ОВС. Зазначимо, що комплексність процесу затримання полягає в поєднанні оперативних заходів і міри примусу.

Доречним також є визначення головних цілей, які переслідуються під час проведення затримання злочинця, що також підкреслює його значимість і місце в процесі проведення спеціальних операцій. До них належать: 1) припинення спроби злочинця сховатися від правоохоронних органів; 2) припинення спроби злочинця перешкоджати встановленню істини у справі; 3) припинення злочинної діяльності особи; 4) з'ясування причетності особи до злочину.

Говорячи про затримання, вважаємо за необхідне підкреслити небезпечний характер його проведення. Дії бійців штурмової групи по безпосередньому фізичному затриманню й роззброєнню злочинців спрямовані на

© О.Ю. Конєв, 2015

усунення можливості подальшого опору [1]. Як показує практичний досвід, під час затримання злочинці застосовують зброю, вибухові пристрої та інші засоби збройного опору не тільки з метою втечі з місця злочину, але й для знищення небажаних свідків, а в певних випадках і співучасників (наприклад, поранених). Зазначені позиції підкреслюють наявність особливостей проведення найбільш небезпечної заключної частини спеціальної операції – затримання.

Водночас особливого значення набуває збереження й фіксація всіх слідів злочинної діяльності особи. З метою запобігання можливості знищення предметів і документів, які викривають злочинну діяльність, затримання повинно бути проведено тактично грамотно й у суворій відповідності до вимог чинного законодавства.

Якісне проведення затримання залежить від принципів, дотримання яких дозволяє забезпечити сприятливий хід операції. По-перше, це раптовість. Затримання повинно бути проведено в той момент, коли злочинець готовий до опору, але не в змозі його надати. У разі, коли злочинець очікує захоплення, необхідно відвернути його увагу й послабити його пильність [2, 53]. По-друге, забезпечення безпеки учасників операції. Мається на увазі підготовлення та екіпірування учасників операції відповідним чином. По-третє, прийняття необхідних заходів з виявлення та фіксації слідів злочину, тобто фіксування проведення спеціальної операції на відеокамеру.

Розробляючи практичні рекомендації працівникам ОВС з питань застосування ними тактичних прийомів під час проведення спеціальних операцій, зокрема при затримання озброєних злочинців чи групи злочинців, під тактикою затримання малася на увазі сукупність специфічних прийомів і засобів, що забезпечують найбільш раціональне проведення затримання відповідно до вимог чинного законодавства.

Тактика затримання складається з трьох етапів, кожен з яких має свої тактичні особливості: 1) підготовка до затримання (підготовчий етап); 2) безпосереднє затримання злочинця (етап затримання); 3) етап документального оформлення результатів затримання. Більш детально зупинимось на тактичній характеристиці тактичних прийомів затримання озброєного злочинця на підготовчому етапі.

Ефективність затримання озброєних злочинців залежить від якісної підготовки, яка може здійснюватись в обмежені строки або при наявності достатнього часу. Виокремимо деякі рекомендації щодо ефективного затримання озброєних злочинців працівником міліції на підготовчому етапі. По-перше, особливу увагу потрібно приділити отриманню відомостей про озброєного підозрюваного, ступінь його небезпеки, характер наявної зброї (боєприпасів) та ступінь володіння ним, фізичні можливості особи. Також важливим є отримання інформації про характер висунутих вимог; наявність заручників (їх стать, вік, стан здоров'я); наявність співучасників, організаторів поза місця перебування злочинців; характер і зміст загроз з боку осіб, які чинять збройний опір; можливі умови припинення опору.

Безпосередньо тактичними прийомами працівника ОВС на етапі підготовки до затримання озброєного злочинця чи групи злочинців є:

- розгляд питання про кількісний і персональний склад групи затримання;
- включення до складу оперативної групи працівника жіночої статі в разі, коли повинна бути затримана особа

(особи) тієї самої статі;

- визначення місця, часу, умов затримання;
- неодмінне забезпечення учасників затримання відповідними засобами криміналістичної та оперативної техніки (звуко- і відеоапаратурою, транспортом, засобами зв'язку тощо);
- визначення послідовності затримання;
- розподілення обов'язків між учасниками затримання, послідовність дій, і хто їх виконуватиме під час і після затримання;
- доведення до відома всіх учасників затримання даних про прикмети зовнішності затриманого;
- сформування групи затримання, аналіз і вжиття заходів безпеки при проведенні затримання, передбачення заходів для усунення можливості втечі затриманого;
- при проведенні інструктажу доведення до відома кожного з учасників операції, хто і які засоби захисту, озброєння, зв'язку повинен мати.

До підготовчих заходів також належать: вивчення місця, де буде проводитися затримання, з'ясування наявності природних або штучних укриттів і їх фізичних властивостей; формування групи захоплення, групи прикриття, резервної групи, їх інструктаж і оперативно-технічне забезпечення; складання плану затримання [3].

Говорячи про кількісний склад бійців штурмової групи по безпосередньому фізичному затриманню й роззброєнню злочинців, слід зазначити, що за чисельністю група захоплення створюється з розрахунку троє співробітників спецслужб на одного злочинця. Водночас у цілях маскування члени групи забезпечуються цивільним одягом. Група прикриття чисельністю від чотирьох до шести осіб створюється для блокування місця затримання й надання допомоги групі захоплення [4, 36]. Слід зазначити, що до складу групи затримання також повинні входити особи (як чоловічої, так і жіночої статі), які здійснюють переговори з озброєними злочинцями. Результат уміло проведених переговорів може стати альтернативою ризикованого силового варіанту розв'язування ситуації. З іншого боку, якщо рішення проблеми силовим шляхом неминуче, переговори дозволяють потягнути час і дають можливість підготуватися групі захоплення [5, 12].

Підводячи висновок, необхідно зазначити, що професія міліціонера характеризується великим ризиком для життя, який можна зменшити завдяки покращанню професійної підготовки співробітників ОВС під час виконання покладених на них завдань. Запропоновані рекомендації щодо затримання озброєних злочинців на підготовчому етапі спрямовані на недопущення або подолання збройного опору, а також покликані звести до мінімуму або ж повністю усунути можливі втрати з боку співробітників правоохоронних органів і забезпечити ефективне захоплення озброєних злочинців. У наступній науковій публікації планується розроблення практичних рекомендацій працівникам підрозділів органів внутрішніх справ України щодо застосування тактичних прийомів на етапі безпосереднього затримання озброєних злочинців або групи злочинців.

### Література

1. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник / С.М. Банах, В.Р. Булачек, І.С. Винярчук, Ю.Р. Йосипів та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 300 с. – [Електронний ресурс]: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%

8B/Downloads/UL0000031.PDF.

2. Тактические основы специальных операций. (Часть III) Учебное пособие / Г.В. Епур, О.В. Павлов, В.В. Животов, Бихалов / Луганск РИО ЛИВД, 2001. - 110 с.

3. Методичні рекомендації про дії працівників органів і підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях - НАВС, 2013 - [Електронний ресурс]: [http://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/ad/pro\\_dii\\_pracivnuk.pdf](http://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/ad/pro_dii_pracivnuk.pdf).

4. Аналітичний огляд та вдосконалення організації проведення спеціальних операцій службами та підрозділами органів внутрішніх справ України в сучасних умовах / Укл.: М.О. Свірін, В.П. Климчик, Я.М. Калашник, В.Л. Трасковський; відп. ред. А.І. Пясецький. - К.: НАВС України, 2000. - 56 с.

5. Свободный Ф.К. Особенности ведения переговоров в ситуации захвата заложников: методические рекомендации для курсантов, слушателей и практических работников органов внутренних дел и юстиции. / Ф.К. Свободный. - Б., 2004. - 46 с.

Конев О.Ю.,  
доцент кафедри тактико-спеціальної та  
вогневої підготовки  
ОДУВС  
Надійшла до редакції: 09.04.2015

УДК 34:159.923:371.13:351.743

## МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТА ОХОРОННИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Громовенко К. В.

У статті досліджена проблематика правового регулювання діяльності приватних військових та охоронних підприємств у період збройного конфлікту. Участь недержавних суб'єктів у збройному конфлікті викликає ряд питань щодо дотримання ними норм міжнародного гуманітарного права. Проаналізовано правовий статус приватних військових та охоронних підприємств у період збройного конфлікту. Охарактеризовано притягнення до відповідальності приватних військових та охоронних підприємств за порушення міжнародного гуманітарного права.

**Ключові слова:** збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, приватні військові та охоронні підприємства, приватні військові та охоронні компанії, приватні військові компанії.

В статье исследована проблематика правового регулирования деятельности частных военных и охранных предприятий в период вооруженного конфликта. Участие негосударственных субъектов в вооруженном конфликте вызывает ряд вопросов относительно соблюдения ими норм международного гуманитарного права. Проанализирован правовой статус частных военных и охранных предприятий в период вооруженного конфликта. Охарактеризовано вопрос привлечения к ответственности частных военных и охранных предприятий за нарушение международного гуманитарного права.

**Ключевые слова:** вооруженный конфликт, международное гуманитарное право, частные военные и охранные предприятия, частные военные и охранные компании, частные военные компании.

The paper investigates the problems of legal regulation of private military and security companies during armed conflict. Participation of non-State actors in armed conflict raises a number of questions concerning their compliance with international humanitarian law. It analyzed the legal status of private military and security companies during armed conflict. The issue of accountability of private military and security companies for violations of international humanitarian law is characterized.

**Keywords:** armed conflict, international humanitarian law, private military and security companies and private military companies.

Проблема правового регулювання діяльності приватних військових та охоронних підприємств (далі - ПВОП) у період збройного конфлікту - частина загальної проблеми участі недержавних суб'єктів у збройному конфлікті. Участь недержавних суб'єктів у збройному конфлікті викликає ряд питань щодо дотримання ними норм міжнародного гуманітарного права (далі - МГП), зокрема поваги до осіб, які перебувають під покровительством, покровителів та відповідальності за порушення МГП [1; 2 та ін.]. Незважаючи на те, що недержавні суб'єкти в тій чи іншій мірі брали участь у різних збройних конфліктах, їх роль і характеристики, як і потенційні загрози, які виходять від їх участі в конфліктах, безсумнівно відрізняються і зазнають певних змін. Це стосується також ПВОП. У теперішній час не викликає сумнівів можливість і здатність ПВОП впливати на безпеку та добробут мільйонів людей у зонах, де відбуваються збройні конфлікти. У цьому зв'язку важливим є правовий статус ПВОП та їх персоналу, їх здатність дотримуватися норм МГП у процесі своєї діяльності в період збройного конфлікту.

Варто зауважити, що в умовах збройного конфлікту первинним є не правовий статус ПВОП, а статус його персоналу. На нашу думку, не виступає аксіомою абсолютна неможливість належності персоналу ПВОП до комбатантів / учасників збройного конфлікту неміжнародного характеру лише на тій підставі, що вони належать до недержавних акторів, як указують окремі автори. Ідеться лише про те, що персонал у силу своєї належності до ПВОП автоматично не є законним учасником ЗК (комбатантом), але може ним стати за додаткових умов, про які йтиметься нижче. Причому ці умови розрізняються не лише залежно від виду збройного конфлікту, але й від категорії комбатантів. Як зазначає В. В. Гаврилов, співробітники ПВОП «залежно від характеру виконуваних ними завдань і конкретної ситуації... можуть бути як зараховані до числа комбатантів, так і мати статус цивільних осіб» [3, с. 333].

Як правильно зазначає А. А. Сирхаєв, існують проти-